

**Ensamkommande barn
– organisation och samverkan
kring arbetet med introduktion**

Ensamkommande barn

– organisation och samverkan kring arbetet med introduktion

Integrationsverkets rapportserie 2003:01

© Integrationsverket, 2003

ISSN 1404-5370

Integrationsverket

Box 633

601 14 Norrköping

Tryck: Berlings Skogs, Trelleborg 2003

**Ensamkommande barn
– organisation och samverkan
kring arbetet med introduktion**

– en uppföljning i åtta kommuner år 2002

Innehåll

Förord	7
Sammanfattning	9
Ord på vägen	11
Ensamkommande barn och barnkonventionen	12
Uppdragen åren 2001 och 2002	14
Metod för att genomföra uppdraget	14
Tillbakablick	16
Asylsökande ensamkommande barn	16
Barnen och ungdomens initiativ i flykten	17
De flesta får stanna	18
Kontakt nät i Sverige och i hemlandet	19
De ensamma flyktingbarnens psykiska hälsa	20
Nordisk samverkan	21
Resultat från 2001 års uppföljning och dialog	23
Behov av regelförändringar	25
Förslag till åtgärder	25
Resultat från 2002 års uppföljning	27
Mål, metodstöd och policy	27
Introduktionsperspektivet	29
Samverkan	30
Gode män	31
Uppföljning – ensamkommande barn	31
Utredning av barnets placering	32
Sexuellt exploaterade barn	33
Förbättringar i mottagandet av barn som kommer till Sverige utan legal vårdnadshavare	33
Hinder och möjligheter	34
Lokala överenskommelser	35

Dialog med politiker och tjänstemän i Malmö och Skellefteå	36
Analys och slutsatser	40
Mål, metodstöd och policy	40
Introduktionsperspektivet	41
Samverkan	42
Gode män	42
Uppföljning	42
Utredning av barnets placering	43
Sexuellt exploaterade barn	43
Förbättringar i mottagandet av barn som kommer till Sverige utan legal vårdnadshavare	43
Hinder och behov av regelförändringar	44
Förslag till förbättringar	45
Litteraturhänvisning	47
Bilaga 1	49
Bilaga 2	55

Förord

År 2001 fick Integrationsverket regeringens uppdrag att särskilt belysa situationen för barn som kommer utan vårdnadshavare till Sverige (så kallade ensamkommande barn). År 2002 gavs uppdraget att belysa hur situationen för barn som kommer utan vårdnadshavare till Sverige har utvecklats. De båda årens uppföljningar redovisas i denna rapport.

Under 2002 har frågan om ensamkommande barns mottagande kraftfullt lyfts upp i media och bland ansvariga myndigheter. En huvudfråga är att ansvarsfördelningen i mottagandet mellan stat och kommun förtydligas och att godmanskapet för de unga tydliggörs. Ytterligare frågor är kvaliteten i mottagandet och att särskilja uppdragen asylärendehantering och vård och omsorg.

Den rapport som berörda myndigheter lämnade till regeringen den 31 maj 2002, *Förbättringar i mottagandet av barn från annat land som kommer till Sverige utan medföljande legal vårdnadshavare (s.k. ensamkommande barn)*, tar upp problematiken och ger förslag till åtgärder för att förbättra situationen för de ensamkommande barnens mottagande både under asyltid men också efter beviljat uppehållstillstånd. Förslagen bereds inom regeringskansliet och Integrationsverket bedömer att flera av de frågeställningar som kommunerna lyfter fram kan komma att besvaras när och om förslagen i ovanstående rapport genomförs.

Oavsett framtiden har kommunerna redan idag ett ansvar för att erbjuda barnen och ungdomarna en introduktion som kan leda till samma förutsättningar som för andra barn och ungdomar bosatta i Sverige. En introduktion som också kan ge goda förutsättningar för att kunna återförenas med föräldrar och anhöriga.

Integrationsverket belyser i den här rapporten framförallt hur arbetet har utvecklats och hur samverkan sker för att introduktionen ska underlättas.

Integrationsverkets uppdrag att följa upp introduktionsverksamheten har tagits emot med en stor öppenhet. Samtliga kommuner, som ingått i uppföljningen har, förutom att besvara enkäten, vid ett eller flera tillfällen även ställt upp för dialog. Vi tackar ansvariga politiker och tjänstemän i de åtta kommunerna som deltagit i arbetet.

Vi vill även rikta ett tack till Leena Andersson, tidigare projektledare för arbetet med metodhandbok, i Rinkeby stadsdelsförvaltning inom Stockholms stad, för den gedigna kunskapen om arbetet kring ensamkommande barn och för det goda och nära samarbetet.

Norrköping den 1 februari 2003

Andreas Carlgren
Generaldirektör

Saleh Sallar
Avdelningschef

Sammanfattning

Integrationsverket har under åren 2001 och 2002 haft i uppdrag att redovisa hur kommunernas introduktionsverksamhet för flyktingar och andra invandrare har utvecklats i förhållande till målen. I uppdraget har ingått att belysa situationen för barn som kommer utan vårdnadshavare till Sverige, så kallade ensamkommande barn. En rapport lämnades i november år 2001 (*Ensamkommande barn – en uppföljning av introduktionsinsatser för mottagna åren 1998–2000*, INT-11-01-2349 och som stencil i Integrationsverkets stencilserie, 2001:3).

Genomförande: Under året har Integrationsverket fört en dialog med politiker och tjänstemän i Göteborg, Härnösand, Malmö, Norrköping, Skellefteå, Stockholm, Uppsala och Örebro med utgångspunkt från uppföljningen som genomfördes år 2001. Dialogen har inriktats på de brister som uppföljningen visar och hur en utveckling ska kunna ske i respektive kommun. Dialogen har inriktats på behov av styrdokument för mål, policy och metodologiskt stöd, ett ökat integrationsperspektiv, samverkan mellan berörda aktörer inom kommunen, interkommunal samverkan vid exempelvis kompetensförsörjning, arbete med återföreningsfrågor och uppföljning av verksamheten.

Under hösten år 2002 genomförde Integrationsverket en ny uppföljning för att belysa utvecklingen av introduktionen under det senaste året.

Resultaten visar att en utveckling har skett och sker i samtliga tillfrågade åtta kommuner men att utvecklingsarbete tar tid. Att genomföra förändringar, fastställa mål och riktlinjer samt utarbeta metodstöd kräver att kommunledning finns med i beslutsfattandet av styrdokumentet samt att tjänstemän med flera aktörer som finns i barnens närhet är delaktiga i processen och kan se värdet av dessa styrdokument. Det är av vikt att kunna se och förstå helheten från första mottagandet under

asyltiden till den planerade introduktionen. Det är också betydelsefullt att förstå vikten av samverkan såväl inom som mellan kommuner.

Introduktionsperspektivet har fått en stark utveckling då kommunerna har uppmärksammat behovet av en planerad introduktion genom en kombinerad vård- och introduktionsplan.

Behovet av uppföljning har blivit tydligare. De uppföljningar som genomförs, framförallt ekonomi- och verksamhetsuppföljningar, ligger ofta till grund för vidareutveckling av verksamheten, både på individ- och gruppnivå.

Flera av de hinder och behov av regelförändringar som kommunerna har tagit upp, exempelvis ansvarsfördelningen mellan stat och kommun och behov av förändring i den statliga ersättningen, bedömer Integrationsverket kan åtgärdas när och om Migrationsverkets och Socialstyrelsens förslag till förändringar kan träda i kraft. Rapporten med förslagen är lämnad till regeringen maj år 2002, *Förbättringar i mottagandet av barn från annat land som kommer till Sverige utan medföljande legal vårdnadshavare (s.k. ensamkommande barn)*.

Ord på vägen

Astrid Lindgren, en av de stora barnboksförfattarna, trodde på barnets kapacitet och på starka och trygga vuxna. Genom en av hennes sagor fick vi lära känna de båda bröderna Lejonhjärta, Karl och Jonatan. De levde ensamma med sin mor som kämpade för deras försörjning. Deras far var försvunnen sedan många år. De var två starka bröder, som trots sjukdom, ansvarade för varandra och hade en stark tillit till varandra.

Att bröderna kom att göra en lång resa till ett nytt land utan sin mor har vi alla läst om. I det nya landet mötte de såväl starka, förtroendeingivande vuxna som falska individer. Längtan fanns där efter deras egen mor och drömmen om att återförenas. Bröderna skapade sin framtid tillsammans med varandra och med de vuxna som gav dem stöd.

Att resa till ett nytt land – trots att man är ensam och har en sorg i sitt hjärta – visar att det finns en styrka. Hur behåller vi den styrkan hos dessa barn/ungdomar? Jo, genom att se dem som den resurs de är och ge dem möjligheten att möta stabila vuxna som kan ge en stödjande hand, medverka till att skapa nya vägar och en framtidstro.

Ensamkommande barn och barnkonventionen

Sverige ratificerade FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) efter ett beslut i riksdagen den 21 juni 1990.

En enhällig riksdag godkände i mars 1999 regeringens förslag till en strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige.

Barnkonventionens artiklar är alla lika viktiga och ska ses som en helhet och dess budskap kan sammanfattas med orden: barn ska respekteras.

I arbetet med introduktion av ensamkommande barn vill Integrationsverket framför allt lyfta fram följande artiklar i konventionen.

- *Artikel 2* tar upp att konventionsstaterna ska respektera och tillförsäkra varje barn inom deras rättskipningsområde de rättigheter som anges i konventionen utan åtskillnad av något slag oavsett barnets, dess föräldrars eller vårdnadshavares ras, språk eller nationalitet etc.
- *Artikel 3* handlar om barnets bästa. Vid alla åtgärder som rör barnen, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska barnets bästa komma i första rummet.
- *Artikel 20* behandlar barns rätt till särskilt skydd och omvårdnad i de fall de av olika anledningar inte kan stanna kvar i sin hemmiljö. Sådan omvårdnad kan omfatta placering i fosterhem, adoption eller institutionsplaceringar.
- I *Artikel 22* återfinns särskilda regler angående flyktingbarn som av olika anledningar flytt sitt hemland och sin familjemiljö. Det fastslås att samarbetet ska ske i varje ansträngning för att bistå ett ensamt barn att spåra föräldrar eller andra

familjemedlemmar i syfte att få information som är nödvändig för att barnet ska kunna återförenas med sin familj.

- *Artikel 39* om ett barn utsatts för någon form av vanvård, utnyttjande, övergrepp tortyr eller annan form av grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning ska konventionsstaten främja fysisk och psykisk rehabilitering samt social återanpassning.

Uppdragen åren 2001 och 2002

Integrationsverket har för år 2001 och år 2002 regeringens uppdrag att följa upp kommunernas introduktionsverksamhet för flyktingar och andra invandrare och belysa hur introduktionen utvecklats i förhållande till målen¹.

Under år 2001 ska *situationen för barn som kommer utan vårdnadshavare till Sverige särskilt belysas* och under år 2002 ska *uppföljningen belysa hur situationen för barn som kommer utan vårdnadshavare till Sverige har utvecklats*. Av redovisningen för år 2001 ska framgå vilka hinder som finns för en bra introduktion och om det finns behov av regelförändringar.

Metod för att genomföra uppdraget

För år 2001 valde Integrationsverket att genom en enkätundersökning ställa frågor till de kommuner som under åren 1998–2000 tagit emot störst antal ensamkommande barn och ungdomar. Frågor har även ställts till de kommuner som har avtal med Integrationsverket att driva så kallade kommunala grupphem. Urvalet av kommuner blev utifrån dessa kriterier Göteborg, Härnösand, Malmö, Norrköping, Skellefteå, Stockholm, Uppsala och Örebro. Enkäten bestod av två delar; en kommunspecifik och en av individuell karaktär.

Undersökningen resulterade i en rapport till regeringen 2002, *Ensamkommande barn – en uppföljning av introduktionsinsatser för mottagna 1998–2000* (Integrationsverkets stencilserie 2001:3)².

Våren 2002 genomfördes ett personligt besök i de deltagande kommunerna för att återföra informationen direkt till kommunledningarna.

1 Nationella mål för nyanlända invandrare finns på Integrationsverkets hemsida www.integrationsverket.se.

2 Rapporten finns på Integrationsverkets hemsida www.integrationsverket.se.

Utifrån ett samstämmigt behov från kommunerna att utveckla metodstöd inbjöd Integrationsverket till en dag där bland annat kommunernas arbetssätt togs upp för diskussion. Representanter från de åtta kommunerna deltog.

Hösten 2002 genomfördes en ny enkätuppföljning i de åtta kommuner som deltog i 2001 års uppföljning. Syftet med frågorna i den nya enkäten (se bilaga 2) var att se om verksamheten kring introduktionen för ensamkommande barn hade utvecklats.

Därför ställdes åter frågor kring vilka mål, metodstöd och policy kommunen har för verksamheten. Har kommunerna ett introduktionsperspektiv i arbetet med barnen och ungdomarna, samverkar de med andra myndigheter och sker en uppföljning av den egna verksamheten?

Samtliga åtta kommuner svarade på det tjugotal frågor som sänts ut. Från Stockholm och Örebro kom svar från flera kommun- respektive stadsdelar, vilka bedömdes utifrån varje svar. Övriga kommuner som är uppdelade i kommun- eller stadsdelar har samverkat kring svaren och lämnat ett svar. Totalt inkom tolv enkätsvar. För att utöka kunskapen har vi fört en fördjupad dialog i Malmö och Skellefteå utifrån de enkätsvar som kommit in.

De båda årens uppföljningar redovisas i den här rapporten. 2001 års uppföljning belyser organisation och samverkan inom kommunen men också hur introduktionen genomförts för cirka 200 barn och ungdomar. I den här rapporten redovisas endast resultaten från de kommunspecifika frågorna.

Uppföljningen från år 2002 redovisar framförallt hur arbetet utvecklats när det gäller styrdokument och hur samverkan sker för att underlätta introduktionen.

Utvecklare Ulla Blom Ivarsson och Margaretha Johnsson, har genomfört undersökningarna och skrivit rapporten. Utvärderare Elisabeth Bahngoura har deltagit i arbetet med framtagning av enkätmaterial.

Tillbakablick

Tillbakablicken bygger på en sammanställning framför allt ur beskrivningar ur rapporten *Förbättringar i mottagandet av barn från annat land som kommer till Sverige utan medföljande legal vårdnadshavare* (s.k. ensamkommande barn), Socialstyrelsen och Migrationsverket maj 2002.

Asylsökande ensamkommande barn

Att barn och unga skickas eller kommer ensamma till annat land för att få skydd är ingen ny företeelse. Det vi mest känner till är de så kallade finska krigsbarnen och de judiska barn från Centraleuropa som sändes hit i samband med andra världskriget. De finska krigsbarnen som skickades hit under åren 1939–44 var så många som ca 70 000. Enligt beräkningar fanns det under andra världskriget miljontals föräldralösa och övergivna barn i Europa.

Under 1980-talet fördes många vietnamesiska barn hit bland de så kallade båtflyktingarna. De troddes vara föräldralösa, men var inte det. Så småningom kunde de återförenas här med sina familjer, enligt dåvarande praxis. Då var det ett vanligt mönster i hela Europa att det först kom en underårig och några år senare föräldrar och syskon för återförening. Sedan dess har praxis ändrats så att föräldrar inte med samma självklarhet kan återförenas med sina barn i Sverige. Enligt utlänningslagen (1989:529) ska återföreningen primärt ske i föräldrarnas hemland.

Barn som reser in i Sverige utan legal vårdnadshavare, eller som vi i dagligt tal säger, ensamkommande barn, har alltså kommit till Sverige och sökt asyl kontinuerligt sedan slutet av 1980-talet. Antalet har varierat kraftigt mellan åren, beroende på händelser och utveckling i olika oroshärdar i världen. Det högsta antalet asylsökande ensamkommande barn som kommit hittills var 1 500 under 1992, i samband med krigen i forna

Jugoslavien. De senaste åren har antalet legat kring 350–450 barn och ungdomar per år.

De länder och områden varifrån det kommit flest ensamma barn under åren är från forna Jugoslavien, Somalia och andra afrikanska länder, Mellanöstern, Afghanistan, länder i forna Sovjetunionen, några länder i Syd- och Mellanamerika samt enstaka barn från Sydostasien.

Det är främst unga pojkar i övre tonåren som kommer hit utan vårdnadshavare. Omkring en tredjedel av de ensamkommande är flickor och mindre än en femtedel är under 12 år.

De flesta av de asylsökande ensamkommande barnen bedöms inte ha flyktingstatus. Mer än hälften får ändå stanna, oftast av skydds- eller humanitära skäl.

Barnen och ungdomens initiativ i flykten

Få barn utan vårdnadshavare kommer hit på eget initiativ. Flykten och separationen från vårdnadshavarna har nästan alltid (enligt erfarenhet från Migrationsverket, kommuner och frivilligorganisationer) initierats av föräldrar eller andra nära anhöriga, oftast med anknytning till krig våld och misär. I en del fall har föräldrar blivit vilseledda att skicka barn till Sverige för att ge dem en bättre framtid. Vanligen har familj eller vänner skuldsatt sig för att skaffa flygbiljett åt barnet eller köpa plats av människosmugglare. Det förekommer också att barn och unga förs hit för att utnyttjas, sexuellt eller på annat sätt, men det är okänt i vilken omfattning.

I en intervjuundersökning (Grundin 1994) bland ensamkommande barn i Rinkeby var det bara en av 20 unga som uppgav att de själva ville åka hit. Sju av de unga var helt oförberedda, upplevde avresan som abrupt och visste inte till vem de skulle komma. Nio av de unga kände de personer som de kom till. Sex av dem kom till släktingar som de inte kände sedan tidigare. Samtliga 20 barn och unga i undersökningen kände sig svikna av sina föräldrar som skickat bort dem, trots att det funnits skäl som krig och oro för barnens framtid.

I en undersökning med intervjuer av 100 barn som kommit ensamma till Sverige 1997 (Hessle 2000) var det bara åtta som själva fattat beslut om att resa. För de resterande 92 var flykten föräldrarnas eller släktingars beslut. En tredjedel av de unga var helt emot att ge sig av. Flera blev chockade, reagerade med att protestera häftigt, försökte gömma sig etc.

Barn och unga som tvingas lämna sin familj, sitt hem och hela sin tillhörighet genomgår ett trauma. Många har dessutom traumatiserats före och en del också under flykten. Ovissheten här samt oron för föräldrar och andra i hemlandet utgör en

svår psykisk press när de väl kommit hit. En stor andel av de ensamkommande barnen och ungdomarna är i behov av akuta barnpsykiatriska insatser.

Barn har ofta i hotande situationer och krigstillstånd också sänts bort *inom* det egna landet. I England sändes till exempel barn under andra världskriget från städerna ut på landsbygden för att de skulle vara säkrare där. I samband med strider i Afrika idag sänds barn ofta från landsbygden till städerna eftersom det där är mindre farligt.

Syftet med att skicka bort barn har då som nu varit att skydda dem eller ge dem bättre livsbetingelser, i tron att de ska fara mindre illa av att bli ivägskickade än att vara kvar. Från forskning vad gäller de engelska barnen och erfarenheter av de finska krigsbarnen med mera vet vi dock att de barn som trots påtagliga yttre hot fick stanna hos sina föräldrar på sikt mätte psykiskt bättre än de som skickades iväg. För en del ensamma flyktingbarn idag har dock hotsituationerna eller händelser som de utsatts för varit så allvarliga att det varit nödvändigt att fly för att överhuvudtaget överleva eller undkomma fara.

I dagens väpnade konflikter är civilbefolkningen ofta betydligt mer utsatt än tidigare. FN:s flyktingkommissarie påpekar i sitt aktionsprogram att den ökande instabiliteten i världen som har skapat massiva folkomflyttningar dessutom drabbar barn särskilt hårt. De flesta barn som skickas från krigs- och konfliktdrabbade områden kommer till länder som gränsar till hemlandet. I samband med striderna i forna Jugoslavien beräknade man att det fanns omkring 10 000 separerade barn i området. Röda Korset beräknade att grannländerna till Rwanda tog emot omkring 120 000 separerade flyktingbarn under de inbördes striderna där.

Endast en liten del av de ensamma flyktingbarnen från världens oroshärdar kommer till Europa och ett fåtal till Sverige. Ändå beräknas antalet ensamma flyktingbarn i Europa vara omkring 100 000 (*Separated Children Seeking Asylum in Europe: A Programme for Action, UNHCR 2000*).

De flesta får stanna

Drygt hälften av de asylsökande ensamkommande barnen får uppehållstillstånd och då oftast av humanitära skäl.

Tabell I

Antal ensamkommande asylsökande barn som sökt asyl och fått uppehållstillstånd 1997–2002.

År	asylsökande	uppehållstillstånd
1997	169	85
1998	396	171
1999	236	222
2000	350	253
2001	461	229
2002	550	220

Källa: Migrationsverket

Kontaktnät i Sverige och i hemlandet

Flertalet av de barn som kommer ensamma till Sverige har någon anknytning till släkt eller vänner till familjen här. Det betyder inte alltid att de kommer till någon som de känner väl eller ens har träffat. Inte ens barn som kommer till äldre syskon har alltid någon etablerad relation till dem. Beroende på bland annat hur länge de anhöriga varit i Sverige, var de befinner sig i exilprocessen och hur deras livssituation ser ut kan de unga ensamkommande släktingarna vara mer eller mindre välkomna.

Flera uppföljningar av ensamkommande barn har visat att det kan ta tid för dem att bygga upp ett kontaktnät i Sverige. Situationen skiftar naturligtvis mellan såväl individer som grupper. För många är det viktigt att umgås med andra som har samma etniska tillhörighet och liknande erfarenheter, medan andra är måna om att så snart som möjligt knyta svenska kontakter för att lättare komma in i det svenska samhället.

Eftersom det är så få barn som verkligen kommer hit på eget initiativ finns det barn som inget hellre vill än att få återvända. Samtidigt kommer denna önskan i konflikt med det »uppdrag« som den unga upplever sig ha fått genom att ha blivit skickad hit. I många fall gör en svår situation i hemlandet det svårt för föräldrar eller andra att ta emot dem. Hesse (2000) skriver att det behöver utvecklas metoder och vägar att hjälpa barn som vill återvända. Frivilligorganisationer som Röda Korset, Rädda Barnen och Sociala Missionen har bedrivit projekt och olika verksamheter för barn som vill besöka anhöriga eller pröva om de vill och kan återvända.

Då barn i asylutredningen uppgivit att de inte vet var deras föräldrar befinner sig visar erfarenheten att det inte är ovanligt att de faktiskt har kontakt med föräldrarna när de väl har fått permanent uppehållstillstånd.

I en undersökning som Integrationsverket genomförde i de åtta kommuner som 1998–2000 tagit emot flest ensamkommande barn framkom att merparten av 163 barn/unga som fått uppehållstillstånd (142 barn, 87 procent) hade kännedom om var deras föräldrar befann sig. Av dem hade 60 procent också någon form av kontakt med föräldrarna. Åtta av barnen hade gjort besöksresor för att träffa föräldrarna i hemlandet eller annat land. Femton av barnen hade återförenats med sina föräldrar i Sverige, fyra i hemlandet och ett i tredje land (*Ensamkommande barn, Integrationsverket 2001*).

Återförening med föräldrarna kan numera i princip ske i Sverige bara för de barn som har fått stanna av flyktingskäl eller skyddsskäl. För barn som fått stanna av humanitära skäl förutsätts att en eventuell återförening med föräldrar kan ske i hemlandet eller tredje land.

De ensamma flyktingbarnens psykiska hälsa

Den undersökning från 1997 av 100 ensamma flyktingbarn från fjorton länder, som genomfördes av Marie Hessle (2000), visar att samtliga av de undersökta barnen/ungdomarna kände stark ångest och oro för sina föräldrar och familjer hemmavid. Sammanlagt 57 procent hade så allvarliga känslomässiga svårigheter att de behövde omedelbar barnpsykiatrisk hjälp. Hälften av dessa unga led av stark ångest och depression och en knapp fjärdedel av posttraumatiskt stressyndrom (PTSD). 16 procent hade levt i en familj med allvarliga problem och blivit utsatta för psykiska övergrepp och 13 procent var aggressivt utagerande. Hessle menar att det finns goda skäl att se problemen som reaktioner på trauma, separation och stress före, under och efter flykten. Hon menar att vad de unga ensamkommande utsatts för i regel kan betecknas som ett ackumulerat trauma.

Anne-Marie Wallin (2002) refererar till olika undersökningar som visar att traumat av separationen från föräldrarna i samband med krig eller flykt förvärras av faktorer som våld, hunger, förstörelse, andra förluster etc. Barn som skilts från sina föräldrar saknar också sådana skyddande faktorer som närvaron av familj och andra förtroendegivande vuxna. Barnens ålder och mognadsnivå inverkar på förmågan att bemästra separationen och dess konsekvenser. Även om separation från föräldrarna oftast är värst för små barn, är det svårt också för de ensamma tonåringarna när de ställs inför situationer där deras erfarenheter inte räcker till och de saknar vuxna förebilder som kan stötta och vägleda. Det har visat sig att information om familjemedlemmar som de separerats från är viktigt och att avsaknaden av sådan utgör en stor påfrestning.

Intervjuer med tio flyktingbarn i Göteborg 1997/98 som

kommit hit ensamma och varit här i 2–8 år visade att de flesta känt saknad och oro över hur familjen i hemlandet mår. Oron hade lett till aptitlöshet, ilska, sömnproblem och koncentrationssvårigheter, vilket i sin tur medfört att flera av barnen periodvis hade en hög frånvaro från skolan. För flera av dem fanns känslan av oro och ensamhet kvar och hade blivit en del av vardagen flera år efter att de hade kommit till Sverige (Olenmark & Mutka).

Utifrån en lång erfarenhet som föreståndare för ett grupp-hem för ensamma flyktingbarn med uppehållstillstånd och uppföljningsintervjuer med 13 pojkar och tre flickor som kommit hit ensamma (de flesta somalier) sammanfattar Nestler (2001):

Att bli ivägskickad utan några som helst förberedelser och förklaringar alstrar många obesvarade frågor. Att bli till familjens utvalde med allt vad det kan innebära i positiv mening och samtidigt slungas ut ur familjegemenskapen och möta den krassa verkligheten blir för de flesta en svårhanterlig paradox. De måste ensamma bära på och utåt förneka svårigheterna och besvikelsen. De hamnar i svåra lojalitetskonflikter som kan skapa omedveten skuld och skam. Dessa känslor förstärks när de inte alltid lyckas leva upp till familjens förväntningar. De oroar sig och tar stort ansvar för sina kvarvarande (om de överhuvudtaget vet var de finns) vilket är en övermäktig uppgift för barn och ungdomar i tonåren.

Nestler menar dock att det är viktigt att inte bara teckna en bild av svårigheterna utan också tillgångarna:

Det är viktigt att framhålla att dessa ungdomar också har en oerhörd *positiv kapacitet* och styrka som man bör ta vara på. Viljan att anpassa sig till det nya landet och längtan efter att göra det bästa av situationen är stark. De har stora resurser som går att mobilisera med rätt bemötande. De är »överlevare« trots allt och suget efter kunskaper om det nya samhället och sättet att leva är stort. De längtar efter delaktighet och tillhörighet. De är som tonåringar är mest: kontaktsökande, solidariska med varandra, nyfikna och uppfinningsrika. De behöver positiva vuxna identifikationsobjekt, inte minst från den egna etniska gruppen.

Nordisk samverkan

Integrationsverket tog under år 2000 initiativ till en samverkan mellan de nordiska länderna. Det första nordiska samarbets- och informationsseminariet ägde rum i Stockholm i december det året. Syftet med seminariet var att få en överblick över mot-

tagandet av ensamkommande barn i de nordiska länderna, att utbyta erfarenheter och synpunkter kring arbetet med introduktion och integration samt att undersöka behov av och förutsättningar för fortsatt nordiskt samarbete i denna fråga. Deltagare i seminariet var berörda myndigheter i respektive land. Konferensdokumentation från Integrationsverket har samlats i *Nordiskt samarbets- och informationsseminarium angående ensamkommande barn 7–8 december 2000*.

Norge inbjöd till en fortsatt dialog i augusti 2001 där frågeställningar som familjeåterförening, DNA-testning, åldersfastställelse m.fl. togs upp. Bl.a. presenterade Norge en nationell uppföljning som genomförts och som svarar på frågan »Hur har det gått för dessa barn?«. Rapporten heter *Barn i bevegelse. Om oppvekst og levekår for enslige mindreårige flyktninger* och är skriven av Ketil Eide vid Högskolan i Telemark. Norska myndigheter har även producerat handboken *Håndbok for kommunene om arbeid med enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger* som stöd till kommunerna i deras arbete. Innehållet i seminariet finns sammanställt i Utlänningsdirektoratets referatsamling *Enskilde minderårige asylsøkere og flyktninger, nordiskt samarbeids- og informasjonsseminar 20–21 augusti 2001*.

2002 års möte ägde rum i Danmark med frågeställning kring utredning av barn i asylärendet, att fastställa ålder, kommuners arbete med introduktion och integration, familjeåterförening. Referat från seminariet finns sammanställt i Utlänningsstyrelsens *Referat- og materialesamling fra nordisk seminar om uledsagede mindreårige asylansøgere 19–20 augusti 2002*.

Finland är värd för mötet hösten 2003. Integrationsverket ser då möjligheten att fördjupa kunskaperna och samverka i vissa frågor kring ensamkommande barn och deras integrationsprocess.

Resultat från 2001 års uppföljning och dialog

Uppföljningen i de åtta utvalda kommunerna visade att merparten generellt saknade mål, policy samt metodologiskt stöd i arbetet med barnen/ungdomarna. Kommuner med ett större mottagande till exempel Göteborg och Skellefteå som båda bedriver gruppverksamhet, hade specifika mål för verksamheten.

Begreppet introduktion för barnen/ungdomarna behövde förtydligas konstaterades i uppföljningen. Det fanns kommuner som svarade att »det finns ingen generell introduktion« eller »vilken introduktion?«. Eftersom vårdplanen saknade en planerad introduktion i flera kommuner var det svårt att se på vilket sätt socialnämnden och familjehemmet/grupphemmet underlättade barnets/ungdomens introduktion i samhället.

I en av de besökta kommunerna påtalades mycket starkt att:

De barn och ungdomar som kommer till landet ska ses som resurser och inte som offer. Många kommer med utbildning som vi ska ta om hand och utveckla. Barnen/ungdomarna har möjlighet att göra sig en bra framtid i Sverige. Kanske finns det något gott i det onda att komma utan föräldrar. Barnen är fria att ta till sig samhället och dess resurser utan att bli styrda av föräldrarna. En 17-åring är »billig« att ta emot som nyanländ om de har utbildning med sig. De pengar som behöver läggas ut för dem är småpengar i förhållande till vad förskola, skola kostar för barn idag. Eventuellt kan dessa ungdomar bli »ambassadörer« för andra ungdomar. Det är viktigt med en bra planering – begreppet *vårdplan* blir fel ord. Det syftar till någon som är sjuk och dessa barn och ungdomar är friska och har resurser.

Samverkan mellan kommunens olika myndighetsutövare behövde förstärkas. En kommun upplevde att det var många

»kockar« i utredningsförfarandet särskilt när kommunen har kommun- eller stadsdelar. Även om utredningarna av familjehemmen gjordes seriöst fanns känslan att man inte hade gjort den korrekt. Barnet fanns ju redan i familjen – hemmet var inte bra – men alternativ saknades.

Samverkan med andra kommuner, myndigheter och aktörer skedde i specifika ärenden. Bland annat kring eftersökning av anhöriga och vid överlämnandet av ärenden till en annan kommun. Här påtalade en kommun bristen på samverkan när ensamkommande barn flyttade in i kommunen och ansvaret fanns kvar på socialtjänsten i den förra kommunen. Ansvaret för barnet »föll mellan stolarna« vad gällde uppföljning av familjehemmet med mera.

Vistelsebegreppet behövde tydliggöras enligt flera kommuner. Framförallt när det gäller ensamkommande barn som är asylsökande. Risken är annars att det blir konflikt mellan kommunerna om vem som har ansvaret vid ett eventuellt uppehållstillstånd. Kommunledningen i en av de besökta kommunerna påpekade att vistelsebegreppet var otydligt inte bara för den här gruppen.

I arbetet med återanknytning till hemlandet/föräldrarna krävdes både goda kunskaper och ett brett nätverk enligt kommunerna. Det är svårt att bygga upp den kunskapen och kompetensen som behövdes, enligt en av de besökta kommunerna. En statlig myndighetsresurs borde finnas till förfogande. Kommunerna ställde sig lite tveksamma till att frivilligorganisationer skulle kunna vara den resursen.

Sökandet efter anhöriga är problematiskt ur två aspekter såväl i själva sökandet som för den enskilde att komma igång med sin introduktion. Det gäller alla nyanlända, inklusive ensamkommande barn. Från myndigheter, kommuner, gode män och frivilligorganisationer med flera betonades att arbetet med att underlätta kontakterna med hemlandet var av stor betydelse för de ensamkommande barnen. Resor i samband med anknytning till anhöriga/föräldrar eller hemlandet tog kommunerna upp som ett specifikt problem och då framförallt kostnadsaspekten.

Det saknades tydliga och bra uppföljningar av verksamheten för de ensamkommande barnen/ungdomarna. Kommuner med gruppem hade till viss del uppföljningar av sin verksamhet och ekonomin. Orsaken till avsaknaden av uppföljningar kan eventuellt bero på att kommunen saknade mål. Det blir då svårt att göra en uppföljning. Det fanns ingen kommun som hade gjort någon uppföljning om hur det har gått för barnen/ungdomarna efter 18-årsdagen.

Det fanns flera hinder för en bra introduktion. Samtidigt var behovet av regelförändringar flera. Det första kommunerna

påpekade, såväl i enkätsvaren och som vid besöket i kommunen, var Migrationsverkets långa handläggningstider. Migrationsverket fastslog redan i rapporten, *Barn i utlänningsärenden 2001*, vikten av att handläggningstiderna förkortas. Sedan rapportens framtagande har Migrationsverket aktivt arbetat med att förkorta handläggningstiderna.

Överprövningsmyndighetens, Utlänningsnämnden, handläggningstider påverkar givetvis också väntetiden i ärendet.

Långa väntetider i anknytningsärenden påverkar också barnets förmåga att påbörja och genomföra sin introduktion.

Avsaknaden av måldokument och riktlinjer tar kommunerna upp som ett hinder. Det finns behov av nationella riktlinjer för socialnämnder och överförmyndaren enligt kommunerna. Kommunens egen verksamhet har berörd kommun ansvar för. Socialnämndernas arbete regleras i stort av Socialtjänstlagen (SoL).

Behovet av metodutveckling/fortbildning av personalen, som togs upp som ett hinder för verksamheten, är ett kommunalt ansvar. Det är av vikt att personalen kan känna sig trygg i sin profession.

Ett annat stort hinder som kommunerna tog upp var att ersättningen för barnen/ungdomarna upphör vid 18-årsdagen. Ungdomarna bor oftast kvar i sina familjehem efter 18-årsdagen. De har ett fortsatt behov av råd och stöd, allmän omsorg och försörjning efter sin 18-årsdag. Detta tills åtminstone gymnasieskolan är avklarad.

De barn som vid 18-årsdagen bor i ett grupphem får flytta till eget boende med stöd från kommunen. Kommunen kan göra bedömningen om ungdomen ska flytta eller inte då det är kommunen som har ansvaret för grupphemmet. Där emot erhåller inte kommunen någon ersättning för barnet/ungdomen från Integrationsverket.

Behov av regelförändringar

Det finns behov av översyn av *Förordningen (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagandet m.m.* Detta eftersom kommunerna anser att deras kostnader inte ersätts när det gäller till exempel god man, utredningar av barnens biståndsbehov, familjehemsutredningar, övervägande av vård, biståndsinsatser efter 18 år, resor i samband med arbetet med familjeåterförening med mera.

Förslag till åtgärder

I 2001 års uppföljning lämnade Integrationsverket följande förslag till åtgärder:

- Registreringen av de ensamkommande barnen ska bli mer tillförlitlig. Migrationsverket och Integrationsverket bör samverka i frågan.
- Delmålen i de nationella målen förtydligas, när det gäller introduktionen för ensamkommande barn.
- Berörda kommuner tar i samverkan fram nationella riktlinjer för att stödja kommunerna i deras arbete framförallt när det gäller:
 - arbete med anknytning till hemlandet och familjeåterförening
 - metod för att utreda, bedöma och stödja familjehem/släktinghem.
- Den metod som Stockholms stad, Rinkeby stadsdelsförvaltning, arbetat fram när det gäller metodstöd att bedöma familjehem, presenteras till berörda kommuner som ett nationellt lärande exempel.
- Myndigheter i samverkan med berörda NGO:s (Non Governmental Organizations) utarbetar metoder för bland annat samverkan när det gäller kommunernas arbete i familjeåterföreningsfrågor.
- berörda myndigheter i samverkan rekommenderar kommunerna att hålla samman vård och omsorg samt introduktionsinsatser.
- Integrationsverket i samverkan med Socialstyrelsen får i uppdrag att genom nationell uppföljning belysa de ensamkommande barnens situation i vuxenlivet.

Resultat från 2002 års uppföljning

Enkätuppföljningen år 2002 baseras på resultatet från 2001 års uppföljning. Detta för att få kunskap om det har skett någon utveckling kring mottagandet och introduktionen för ensamkommande barn i de åtta utvalda kommunerna.

I enkäten förtydligas varje frågeområde med en inledande text. Inledningarna redovisas före resultaten av enkätsvaren.

Mål, metodstöd och policy

Integrationsverkets enkätundersökning under 2001 i åtta utvalda kommuner visar att för merparten saknas generellt mål, policy samt metodologiskt stöd i arbetet.

Integrationsverket har i samarbete med ett flertal centrala aktörer formulerat ett antal nationella mål om vad kommunernas introduktion ska innehålla och vad den ska leda till. Med introduktion för gruppen ensamkommande barn menas t.ex. inte bara att barnet ska få stöd i sin skolgång, utan hur de ska komma igång och finna sig tillrätta i vårt skolsystem. De ska också kunna etablera kontakt med olika organisationer utifrån intresse, bygga upp ett socialt nätverk av såväl vuxna som jämnåriga. De ska också genom efterforskning få kontakt med sina föräldrar och andra närstående. Barnet har rätt till en planerad introduktion.

Resultat enkätsvar måldokument

Hälften av de åtta kommunerna har specifika mål för ensamkommande barns introduktion. Göteborg anger att det finns fastlagda mål för verksamheten vid boende- och introduktionsenheten »Fyrklövern«. Däremot anges inte om mål finns för den introduktion som erbjuds för ensamkommande barn som bor i familjehem/släktinghem. Göteborg anger vidare att

de ensamkommande barnen får det stöd som alla nyanlända barn får i förskoleklass, grundskola respektive gymnasium.

Malmö och Norrköping anger att de har specifika mål för varje enskilt barn.

Inom Stockholms stad svarar endast Rinkeby stadsdel att fastlagda mål finns för verksamheten.

Örebro kommun har hittills inte utvecklat specifika mål för introduktionen. Något skäl till detta har inte angivits.

Härnösand och Rinkeby har gjort målen kända och även utfört kompetensutveckling utifrån målen.

Skellefteå har mål för verksamheten men utifrån svaret går inte att utläsa om målen implementerats och om någon kompetensutveckling skett.

Resultat enkät svar policydokument

Härnösand och Rinkeby har fastställt policydokument för arbetet med familjeåterförening, bedömning av familjehem samt för stöd till familje-, släkting- eller grupphem. Policydokument finns även för arbetssätt vid bedömning av barnets olika behov.

Malmö uppger att varje stadsdelsförvaltning har en utarbetad policy. Norrköping hänvisar till de policydokument som fanns i det grupphem som tidigare drevs i kommunen. Uppsala anger att i beställarplanen för år 2002 satsas på förebyggande insatser och konkreta satsningar och detta i sig är en form av policydokument.

En av kommundelarna i Örebro anger att det inte finns några gemensamma policys utarbetade och att man arbetar olika i skilda kommunalnämnder inom kommunen.

Resultat enkät svar metodstöd

Göteborg och Rinkeby stadsdel svarar att de har metodstöd för arbetet. Göteborg genom att det vid stadskansliets flyktingadministration finns expertkompetens som konsultativt stöd för dem som är delaktiga i det kommunala mottagandet av de ensamkommande barnen. Rinkeby stadsdel arbetar efter den metodhandbok för ensamkommande barn som utarbetats vid förvaltningen. De tre övriga stadsdelarna i Stockholm har ingen utarbetad metod, de känner till Rinkebys metod och att riktlinjer för arbetet är under utarbetande inom staden.

Örebro kommun har inte utvecklat något metodstöd. Frågan om behovet av kommungemensamma riktlinjer och metodutveckling har dock flera gånger påtalats.

I Malmö finns inget gemensamt metodstöd utan varje stadsdelsförvaltning har utarbetat egna metoder för arbetet. Inom kommunen pågår ett arbete med att utveckla ett metodstöd för ensamkommande barn.

Övriga kommuner uppger att de har metodstöd för olika delar av arbetet, som introduktionsplaner, i kontakten med familjen, vid individuella arbetsplaner och motivationsplaner.

Göteborg, Härnösand, Norrköping och Rinkeby stadsdel erbjuder kompetensutveckling kring arbetet med ensamkommande barn. Göteborgs specialistfunktion vid flyktingadministrationen följer förändringar i lagar, förordningar med mera som vidarebefordras till berörda i kommunen.

I Norrköping deltar kommunens handläggande personal i de utbildningar som erbjuds. Även särskilda föreläsningar och seminarier anordnas för gode män.

Göteborg kommenterar att de beslut som kan komma att fattas med anledning av Socialstyrelsens redovisning av regeringsuppdraget *Förbättringar i mottagandet av barn från annat land som kommer till Sverige utan medföljande legal vårdnads-havare (2002)* kommer att ha betydelse för mottagandet/introduktionen av de ensamkommande barnen med uppehållstillstånd, såväl avseende mål, policy som metoder.

Introduktionsperspektivet

I den nya socialtjänstlagen regleras socialnämndens skyldighet att upprätta en vårdplan för barn som vårdas utom hemmet. När det gäller vårdplan för ensamkommande barn, bör vårdplanen även omfatta en introduktionsplan som tar upp på vilket sätt socialnämnden och familjehemmet ska underlätta barnets/ungdomens integration i det svenska samhället.

Resultat av enkätsvaren

Göteborg, Härnösand, Rinkeby stadsdel, Skellefteå, Uppsala och Örebro säkerställer barnets behov av introduktion genom kombinerad vård- och introduktionsplan eller genom separata planer.

Norrköping och de tre övriga stadsdelarna i Stockholms stad anger vårdplanen som redskapet.

Malmö säkerställer integrationsperspektivet genom skolans utbildningsplan. Kommunen anger att Rosengårds SDF tagit initiativ till att förutom vårdplan ska även introduktionsenheten inom stadsdelen upprätta introduktionsplan för barnet.

I Göteborg, Uppsala och Örebro finns ett samarbete när det gäller ansvar för planerna och dess revidering mellan socialsekreterare, flyktingsekreterare och flyktingsamordnare.

I de övriga svaren anges en kombination av ansvaret och revideringen mellan socialsekreterare, familjehemssekreterare och andra aktörer som gode mannen, skolan med flera.

Motsvarande grupp av aktörer, som nämns ovan, finns

med i planeringen av barnens introduktion i samtliga svar. Framförallt nämns socialsekreteraren, familjehemssekreterare, den unge själv, gode mannen, barnomsorg/skola. I något svar nämns också föreningslivet

Samverkan

Kommunerna har ansvar för att barnet under introduktionen får ett bra stöd för att knyta nätverk till olika delar inom samhället så att barnet t.ex. får en meningsfull fritid och kan utveckla egna fritidsintressen, att barnet genom efterforskning får kontakt med sina föräldrar och andra närstående.

Resultat enkätsvar

Samtliga kommuner, förutom tre stadsdelar i Stockholms stad, anger att de utvecklat samverkan med framför allt Röda Korset, Rädda Barnen, ideella föreningar, idrottsföreningar, KFUM, Svenska Missionen. Syftet med samverkan kan vara efterforskning av föräldrar men också att ge ungdomarna delaktighet i samhället. I flera fall sker även samverkan mellan myndigheter och föreningsliv utifrån det enskilda barnets behov.

Rinkeby stadsdel uppger att de känner till att det finns möjligheter att samverka med Röda Korset kring arbetet med efterforskning. Under asyltiden finns även ett samarbete med Migrationsverket kring efterforskning. Den främsta efterforskningen sker dock med hjälp av barnens familjehem/släktingar.

När det gäller barnens fritid så får alltfler barn egna kontaktpersoner som ger stöd till barnen i integrationen, introduktionen och ger hjälp med till exempel läsläsning. I övrigt ingår detta stöd till barnen i ett fortlöpande arbete och utifrån varje barns behov. Familjevården bedriver också utvecklingsarbete med grupper av ensamkommande flyktingbarn och deras familjehem/släktinghem i syfte att underlätta integrationen genom internat, studiebesök och så vidare. Plan finns för hur detta arbete ska vidareutvecklas. I arbetet ingår också att utveckla ett nätverk av släktinghem där dessa kan ta stöd av varandra i syfte att ge barnen bättre stöd.

Hälften av kommunerna svarar att samverkan säkerställs genom lokala eller regionala överenskommelser. Malmö och Rinkeby stadsdel anger att samverkan säkerställs genom samverkan i varje enskilt fall och att den ingår som en mycket naturlig del i utrednings- och biståndet.

Övriga kommuner och stadsdelar anger att samverkan inte är säkerställd.

Gode män

En viktig aktör i barnets/ungdomens liv är den gode mannen, då han/hon har en särskild ställning att tillvarata den unges rättigheter. Att vara god man är en känslig uppgift som kräver såväl allmän kunskap som empatisk förmåga.

Resultat enkätsvar

Samtliga kommuner, förutom en kommun i Örebro som inte angivit något svar, säger att rekrytering av gode män sker genom överförmyndaren. I flertalet av kommunerna är även strategin att engagera gode män via föreningslivet och genom personliga kontakter och olika kontaktnät.

Uppsala uppger att gode män även rekryteras på förslag från släktingar eller den unge själv. Härnösand driver ett speciellt rekryteringsprojekt och utbildningsprojekt för att höja kvaliteten på godmanskapet.

På frågan hur kommunen säkerställer att gode människors behov av kompetensutveckling tillgodoses svarar flertalet att det sker genom överförmyndarens försorg eftersom det också är överförmyndarens ansvar.

Göteborg skriver att överförmyndaren utbildar gode män genom studieförbund och inbjuder också till särskilda informationstillfällen för gode män/blivande gode män avseende de särskilda frågor som rör uppdraget som god man för ensamkommande barn. Företrädare från socialtjänst, Gruppboendet Fyrklövern, Integrationsverket, Flyktingadministration, Migrationsverket samt gode män med erfarenhet av uppdrag för målgruppen deltar. Erfarenhetsutbytet är viktigt med hänsyn till det oklara uppdraget.

I Härnösand, Rinkeby och Norrköping deltar kommunen i kompetensutvecklingen av gode män.

I de fall god man inte utses ställde vi frågan vem som då tillvaratar barnets intresse? Kommunerna svarade samstämmigt att socialsekreteraren eller familjehemssekreteraren tillvaratar barnets intresse.

Kommunerna Härnösand, Norrköping, en stadsdel i Stockholms stad och en kommun i Örebro anger att de är noga med att god man utses i varje ärende. Örebro kommun påpekar att engagemanget och delaktigheten i barnets situation kan variera hos den gode mannen.

Uppföljning – ensamkommande barn

En strukturerad uppföljning av såväl barn som verksamhet ger kunskap om vilka insatser som bör sättas in för barn/ungdom,

i form av stöd till familjen och kompetensutveckling för gode män och personal.

Resultat av enkätsvar

Samtliga kommuner anger att de genomför uppföljning av barnens utveckling samt ekonomisk- och verksamhetsuppföljning.

Uppsala följer även ungdomens utveckling efter 18 år i vissa fall.

Ansvaret ligger när det gäller ekonomi- och verksamhetsuppföljningar framförallt på respektive verksamhetschefer. I Malmö och Norrköping ansvarar socialsekreterare för den ekonomiska uppföljningen.

Uppföljning av barnets utveckling ansvarar i första hand socialsekreterare eller familjehemssekreterare för. Några kommuner har angett samverkan med gode man, familjehemmet i arbetet med barnets utveckling.

I Skellefteå är det föreståndaren för grupphemmet som ansvarar för uppföljningen av barnets utveckling.

Resultatet av uppföljningarna används i Göteborg till vidareutveckling på individnivå och även på gruppnivå i de stadsdelar som har många ensamkommande barn. Särskilt samverkan med personer som finns kring barnet som skola, familjehem släkt, fritid. Överförmyndarförvaltningens uppföljningar används vid rekrytering och kompetensutveckling.

I Malmö har Rosengårds SDF initierat ett utvecklingsarbete gällande stöd till gode man, stöd till barnet, stöd till familjehem samt utveckling av vårdplaner. Detta ska sedan användas som grund för erfarenhetspolicy inom hela kommunen.

I Norrköping leder erfarenheterna från uppföljningarna till omprövningar och vidareutveckling av arbetsmetoder.

I Rinkeby stadsdel omsätts erfarenheterna i det konkreta och praktiska arbetet för det enskilda barnet och för gruppen ensamkommande barn.

I Skellefteå har ännu inte resultaten av uppföljningar använts. Kommunen anger att resultaten används på individuell basis.

Resterande kommuner har inte lämnat något svar på frågan.

Utredning av barnets placering

Ett barn får inte utan Socialnämndens medgivande tas emot för stadigvarande vård och fostran i ett enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon som har vårdnaden om honom eller henne. Det har framkommit att många kommuner använder förenklade utredningar vid placering av ensamkommande flyktingbarn.

Resultat enkätsvar

Samtliga tolv enkätsvar anger att kommunen beslutar om barnets/ungdomens vård och omsorg genom placeringsbeslut av socialnämnd.

Sexuellt exploaterade barn

Regeringen har tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att ta fram kunskaper om sexuellt exploaterade barn m.m. i Sverige. Vid en hearing gavs några exempel på barn som är i riskzonen för att hamna i sexuell exploatering och det är bl.a. ensamkommande barn/ungdomar.

Resultat enkätsvar

I Härnösand, Malmö och Rinkeby har det funnits misstankar om att barn blivit sexuellt exploaterade. I Härnösand och Malmö har också bevis funnits. Både misstankar och bevis har framkommit vid något enstaka tillfälle.

Alla tre kommunerna har vid misstanken inlett utredning för att klargöra om belägg för misstankarna fanns. Kommunerna utreder ärendet i princip på samma sätt som alla andra ärenden av samma slag.

Göteborg kommenterar frågan att det behövs en djupgående undersökning för att besvara frågan. Däremot har tillfrågade handläggare inte mött denna problematik. Däremot förekommer annat utnyttjande av barn såsom barnvakt/hushållshjälp, barnäktenskap, omskärelse etc. Malmö lyfter även upp annat utnyttjande av barn motsvarande Göteborgs kommentarer.

Förbättringar i mottagandet av barn som kommer till Sverige utan legal vårdnadshavare

Regeringen gav under våren 2002 i uppdrag till Migrationsverket och Socialstyrelsen att i samråd med Integrationsverket och Barnombudsmannen samt i samverkan med Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet och andra berörda organisationer förbättra mottagandet av barn från annat land som kommer till Sverige utan medföljande legal vårdnadshavare. Rapporten *Förbättringar i mottagandet av barn från annat land som kommer till Sverige utan medföljande legal vårdnadshavare* presenterades den 31 maj 2002.

Resultat enkätsvar

Enligt svaren från kommunerna är rapporten känd förutom i stadsdelarna Kista och Skärholmen i Stockholms stad.

Samtliga som svarat att rapporten är känd anser att rapportens förslag kan påverka till en förbättring av mottagandet av de ensamkommande barnen.

Speciellt förslagen om lagstiftningsändring i syfte att skapa bättre förutsättningar för godmanskapet, att åtgärden ska omfatta alla ensamkommande barn inte bara asylsökande barn, höjning av statlig ersättning till kommuner upp till det barnen fyller 21 år, samverkan och ansvarsfördelning samt kompetensutveckling. Ingen kommun angav att något av förslagen kan ha en negativ inverkan.

Hinder och möjligheter

I enkätundersökningen under 2001 togs det upp ett antal hinder för introduktionen av ensamkommande barn bl.a. avsaknad av måldokument och riktlinjer för verksamheten, behov av metodutveckling/fortbildning av personal.

Resultat enkätsvar

Härnösand, Skellefteå, Uppsala och stadsdelen Skärholmen i Stockholm uppger att det inte finns några generella hinder i introduktionen.

Göteborg, Malmö, Norrköping och Rinkeby stadsdel i Stockholm anger följande hinder.

- brister i informationsöverföringen från Integrationsverket och Migrationsverket till kommunerna
- de tidsbegränsade uppehållstillstånden utgör ett hinder för introduktionen
- otillräcklig tillgång till resurser för regelmässig barnpsykiatrisk bedömning
- otydligheter i den gode mannens uppdrag
- 18-årsgränsen för den statliga ersättningen
- att den statliga ersättningen inte utgår för kommunens faktiska kostnader
- att den statliga ersättningen inte utgår för uppbyggande av kompetens, utbildning, kompetensutveckling, uppföljning och utvärdering
- svårigheter i arbetet med barnets återanknytning/återförening med familjen i hemlandet (eventuellt tredje land) och att kostnaderna inte ersätts
- oklarheter i ansvar mellan stat och kommun.

Malmö uppger att ett generellt hinder är att det saknas övergripande riktlinjer i den egna kommunen vilket dock kompenseras av stadsdelarnas egna policier.

Framförallt kommunerna Göteborg, Malmö, Norrköping, Uppsala och Rinkeby stadsdel i Stockholms stad anger följande

behov av regelförändringar som gäller både barn som väntar på eller som har uppehållstillstånd.

- utökning av målgruppen att omfatta alla ensamkommande barn oavsett skäl till uppehållstillstånd
- rätt till statlig ersättning för ungdomar upp till 21 år
- rätt till statlig ersättning av kostnader för god man
- ersättning av kostnader för återknytning med familj och eventuell familjeåterförening
- sker familjeåterföreningen i Sverige skall familjen alltid omfattas av schablonersättning och introduktion då det inte är rimligt att barnet (under 21 år) skall ha ansvaret för att mer än 2 år förflutit sedan hon/han mottogs i en kommun
- ersättning för kommunens faktiska kostnader, utredning, stöd och uppföljning av barnets biståndsbehov
- ersättning för tolkkostnader
- schablonersättning och ersättning för särskilda kostnader skall utgå till den kommun som har ansvar och kostnader
- förtydliga uppdraget för god man och på sikt lagändringar för att motsvara de särskilda behov som de ensamkommande barnen har
- vid hälsoundersökning borde barnpsykiatrisk bedömning ingå och regleras
- otydligheter kring vilken kommun som är ansvarig och reglerna kring överflyttning av ansvar till annan kommun (se Socialstyrelsen och Migrationsverkets rapport)
- tidsbegränsade uppehållstillstånden till ensamkommande barn är få men borde upphöra
- inga ensamkommande barn borde kunna placeras som eget boende av Migrationsverket.

Malmö och Uppsala uppger att varje ensamkommande asylsökande barn som placeras i släktinghem eller motsvarande bör rapporteras till kommunens socialnämnd.

Resterande kommuner har inte svarat eller uppger att de inte vet.

Lokala överenskommelser

Integrationsverket medverkar till att starta processer i ett 30-tal kommuner som förväntas leda till att det undertecknas regionala och lokala överenskommelser mellan aktuella aktörer för arbetet kring introduktionen. Dessa överenskommelser bygger på den centrala överenskommelsen som tecknats mellan Arbetsmarknadsverket, Integrationsverket, Migrationsverket, Skolverket och Svenska Kommunförbundet.

Resultat enkätsvar

Malmö stad har uppmärksammat värdet av att dokumentera samverkan kring ensamkommande barns introduktion. Barnens behov av skolgång och hälsovård betonas i den lokala överenskommelsen angående asylsökande och i det förslag som finns framtaget för personer som fått uppehållstillstånd ingår även barnen.

Härnösand uppger att de har lokala överenskommelser mellan barn och skolnämnd och med lokala näringsidkare.

Skellefteå säger att de har lyft in barn/ungdomars introduktion i processen men anger inte på vilket sätt.

Norrköping uppger att de planerar att lyfta in ensamkommande barn i den lokala överenskommelse som kommer att undertecknas under våren 2003.

Göteborg anser att den centrala överenskommelsen lägger fokus på introduktion för självförsörjning. Kommunen ser dock behovet av samordning och utveckling av introduktionen av barn och ungdomar.

Inga fler svar anger dokumenterad samverkan kring introduktionsarbetet runt ensamkommande barn.

Dialog med politiker och tjänstemän i Malmö och Skellefteå

Besök i Malmö stad

Malmö stad representerar en storstadskommun. Kommunen har ett antal ensamkommande asylsökande barn/ungdomar som bor i eget boende. De har också ett antal med uppehållstillstånd, som bor i familjehem/släktinghem. Antalet barn som kommunen har ansvar för har ökat från 23 barn, 2001 till 40 barn, år 2002.

Migrationsverkets barn- och ungdomsenhet i Alvesta har ansvar för de asylsökande barnen som bor i eget boende i Malmö. Ett avstånd som tyvärr blir påtagligt för kommunen. Socialtjänsten, i de respektive stadsdelarna, har det övergripande ansvaret för alla ensamkommande barn/ungdomar oavsett tillstånd.

Kommunen misstänker att det finns en »övrig grupp« av ensamkommande barn, det vill säga barn som bor som »egna barn« i familjer, antalet är okänt. Barnen uppdragas inte förrän det uppstår en konflikt eller ett missförhållande i familjen. Det finns troligen ensamkommande barn som vistas i Malmö utan kommunens kännedom – ett mörkertal som kan vara stort.

Integrationsverket besökte Malmö våren 2002 för att återkoppla uppföljningen för 2001. Malmö hade då inte utarbetat

några mål eller policier för verksamheten med ensamkommande barnen. Barnen var, som en tjänsteman uttryckte det, »styvmoderligt behandlade« det vill säga de ingick i det ordinarie arbetet. Kommunen var medveten om att de fanns och att det fanns en specifik problematik kring dem.

Kommunen tog fasta på vad som kom fram vid vår uppföljning och arbetet har påbörjats med att utveckla stödet för ensamkommande barn.

Kommunen saknar fortfarande gemensamma mål, policier och metodstöd för sin verksamhet då alla beslut är decentraliserad till stadsdelarna. Det är en policy som kommunen vill hålla fast vid och så även för denna grupp av barn.

Det finns specifika mål för varje enskilt barn och varje stadsdelsförvaltning har metoder för arbetet med utsatta barn.

En modell kan vara att arbeta fram ett dokument för hela kommunen som kan baseras på den Metodhandbok som Rinkeby stadsdelsförvaltningen arbetade fram under 2001. Detta för att ge personalen i de olika stadsdelsförvaltningarna riktlinjer och hjälp i deras arbete med såväl familjehemmen som barnen.

När det gäller familjehemmen/släktinghemmen har en förändring skett. Tidigare privatplacerades barnen i hemmen istället för att göra en medgivande utredning eller att fatta ett placeringsbeslut. Numera utreds familjehemmen och där det finns behov av extra stöd till familjerna så ges detta.

En förbättring av barnens/ungdomarnas introduktion pågår. Nu är det genom skolans utbildningsplan som introduktionen beaktas. Rosengårds SDF arbetar med att ta fram en vårdplan/introduktionsplan.

Barnens rättsliga ställning påtalas vid flera tillfällen av kommunens tjänstemän.

En positiv utveckling har påbörjats i Malmö och vi har en stark förhoppning om att den ska fortsätta.

Besök i Skellefteå kommun

Skellefteå kommun representerar en mindre kommun där kommunen driver grupphemsboende för ensamkommande barn med uppehållstillstånd.

Under åren har antalet platser vid grupphemmet både ökat och minskat. År 2002 finns två enheter med vardera åtta platser. Även asylsökande barn kommer att vistas i kommunen då Migrationsverket under våren 2003 i kommunal regi kommer att erbjuda boende för tio–tolv asylsökande ensamkommande barn.

I kommunen har en integrationsplan antagits men grupphemmetets verksamhet har tyvärr kommit lite vid sidan av.

Övergripande mål finns inte framtagna för verksamheten med ensamkommande barn. Däremot finns mål för verksamheten vid grupphemmet Ankaret. Vid gruppboendet Norrskenet, som nyligen startat sin verksamhet, processas målformuleringar inom personalgruppen.

Något övergripande metodstöd finns inte för verksamheten. På olika sätt försöker man få stöd i arbetet, till exempel har grupphemmen haft kontakter och diskussioner med andra gruppheim i Sverige. Personalen har under året även haft möjlighet till handledning.

Det finns ingen dokumenterad samverkan för verksamheten. Samverkan sker på olika plan till exempel mellan grupphemmen, skolan, föreningslivet med flera. Mellan kommunens flyktingmottagning och grupphemmen sker ingen samverkan. En sådan samverkan skulle kunna utveckla verksamheten då flyktingmottagningen har erfarenhet av introduktion för barn.

I Skellefteå placeras barnen på grupphemmen utan att socialnämnd fattar något placeringsbeslut. En fråga som kommunen kommer att diskutera är hur det ska se ut i framtiden. Behövs ett nämndbeslut, kan frågan delegeras till grupphemmen?

Flera av barnen som kommer från Migrationsverket i Stockholm till Skellefteå har kvar sin gode man från Stockholm, vilket kommunen i dialogen kan se som en brist. I diskussionen lyfte kommunen fram att de ska titta på behovet både när det gäller alla barns behov av god man men också den geografiska närheten mellan barnet och gode mannen.

Ansvaret för kompetensutveckling för gode män och ansvaret för att utse gode män ligger på överförmyndaren. Däremot finns kommunen via grupphemmens personal med i kompetensutvecklingen.

Kommunen beskriver barnens situation med orimliga krav hemifrån, krav som i stort handlar om pengar. Barnen är oerhört starka men skolans höga krav och kraven hemifrån gör att trycket blir väldigt hårt.

Vidare anser kommunen att barnens förväntan på att föräldrarna ska få uppehållstillstånd i Sverige har dämpats. Sannolikt har signaler gått fram att det är mycket svårt att få uppehållstillstånd om barnet har fått stanna av humanitära skäl. Däremot är kravet, som tidigare nämnts, stort med försörjning från barnet till föräldrar och släkt i hemlandet. Kravet är så högt att det finns risker att barnen kan ramla in i kriminalitet och prostitution för att få fram pengar.

Barnen är starka och kraftfulla och kommunen bedömer att psykiatri inte med självklarhet är behov för alla barn med i förväg inplanerade tider vid barn- och ungdomspsykiatrin. Under åren, 1987–2002, har endast två till tre barn fått föras över för vård- och omsorg till behandlingshem

Däremot har barnen ofta psykosomatiska åkommor, vilket visar sig genom att barnen har ont i kroppen i stor utsträckning.

Analyser och slutsatser

I de åtta kommuner vi haft kontakt med under åren 2001 och 2002 kan vi konstatera att en utveckling sker bland annat genom att frågan »lyfts upp på dagordningen«.

Samtliga åtta kommuner har varit positivt inställda till att diskutera frågan och också varit öppna med att i dialogen lyfta upp de problemställningar som finns inom respektive kommun. I samtliga kommuner har både politiker och tjänstemän tagit sig tid till att besvara enkätfrågorna men också att möta oss i dialog.

Vi kan också konstatera att utvecklingsarbete tar sin tid. Att genomföra förändringar, fastställa mål och policys sker inte över en natt. Att skapa samverkan kräver att olika tjänstemän ska se helheten och förstå vikten av den samverkan som föreslås. En förståelse av målen och en samsyn över hur målen ska nås. Trots den förändring som skett i positiv riktning så är processen inte slutförd utan bara påbörjad.

Glädjande kan vi konstatera att samtliga kommuner har lyft in introduktionsperspektivet i vården och omsorgen av barnen. Vi kan också konstatera att samverkan utökats till fler aktörer och dokumenterad samverkan sker i högre grad än tidigare.

De hinder och behov av regelförändringar som kommunerna lyfter fram, skiljer sig i stort inte från uppföljningen 2001. Vi kan konstatera att många av dessa frågeställningar kan lösas om och när Socialstyrelsens och Migrationsverkets förslag till ett förändrat mottagande kan träda i kraft.

När dessa hinder och behov av förändrat regelverk kan klaras ut kan kommunerna ges möjlighet att ytterligare förbättra kvalitén i mottagandet.

Mål, metodstöd och policy

I 2001 års uppföljning konstaterades att det generellt saknades mål, policy och metodologiskt stöd i nästan alla kommuner.

Resultatet av 2002 års uppföljning visar att hälften av kommunerna har specifika mål för arbetet med ensamkommande barn. Fler kommuner har även framtagna policydokument och metodstöd.

De kommuner som uppger att de har fastlagda mål anger att det gäller övergripande mål och mål för varje enskilt barn. Kommunerna har också arbetat för att målen ska vara kända inom verksamheten. Vi anser det värdefullt att kommuner har mål för varje enskilt barn men anser även att det finns ett stort behov av att varje kommun, där det finns ett mottagande, även har ett övergripande mål för introduktion för ensamkommande barn. Det övergripande målet kan i sin tur ligga till grund för varje enskilt barns målsättning.

Kommunerna har blivit mer medvetna om behovet av policy och metodstöd. Även om det idag inte finns framtagna dokument som är politiskt förankrade så diskuteras behovet på ett annat sätt än tidigare. I en kommun och i en stadsdel i Stockholm finns fastställda policy för arbetet med bland annat familjeåterförening och bedömning av familjehem. I dessa kommuner finns även policydokument för bedömning av barnets olika behov.

Några kommuner uppger att det finns policy i de olika kommundelarna men ingen gemensam för helheten.

Metodstöd är inte utvecklat till fullo i kommunerna. Här förekommer allt från kompetensutveckling i metoder till att man saknar metodstöd i sin helhet. I förhållande till förra uppföljningen har ändå en del hänt genom att Rinkebys metodhandbok har gett incitament till att jobba vidare med metodstöd.

I enkätutskicket och efter det att enkäterna kommit in till verket har vi efterfrågat kommunernas uppgivna mål-, policy- och metoddokument.

Dokument har presenterats från Stockholm, Göteborg och Uppsala.

Introduktionsperspektivet

Vi upplever att den största utvecklingen har skett när det gäller att se behovet av planerad introduktion för barnen/ungdomarna. Samtliga kommuner anger en bred samverkan mellan olika aktörer som exempelvis mellan skolan, social- och familjehemssekreterare, gode man, den unge själv. Den planering som uppgavs under 2001 års uppföljning har i de flesta kommuner blivit en kombinerad vård- och introduktionsplan.

Samverkan

Kommunerna fokuserar samverkan med olika myndigheter och frivilligorganisationer, nu som tidigare, i arbetet med återförening av anhöriga. Ett område som än mer behöver prioriteras för att det enskilda barnet/ungdomen ska kunna ta tag i sitt liv och starta sin introduktion eller återförenas i hemland eller annat land.

Det kan konstateras att samverkan också har ökat för att ge barnet/ungdomen en delaktighet i samhället.

För att klara kompetensförsörjningen inom området ser vi vikten av att kommunerna bygger upp nätverk mellan kommuner för samverkan och för kompetensutveckling.

Hälften av kommunerna svarar att samverkan säkerställs genom lokala eller regionala överenskommelser. Vi ser det som mycket positivt att dokumentera samverkan kring arbetet. I många kommuner i landet pågår arbete med att ta fram lokala överenskommelser kring samverkan när det gäller introduktion av nyanlända invandrare. Det är värdefullt att även samverkan kring ensamkommande barn och barn i övrigt dokumenteras i dessa överenskommelser.

Gode män

Vi har under året fått flera signaler på svårigheten att anlita gode män till ensamkommande barn. Vi vet också att uppdraget är otydligt vilket inte förbättrar möjligheten till rekrytering. I svaren för 2002 kan vi konstatera att samtliga kommuner arbetar seriöst med att finna gode män. I samtliga kommuner sker rekryteringen av överförmyndaren men kommunen kan vara behjälplig med att rekommendera någon. Flera av svaren angav att kommunen är noga med att omgående tillsätta god man.

Möjligheten till kompetensutveckling för gode män har ökat. Även inom det här området ser vi att en utveckling är på väg.

Uppföljning

Samtliga kommuner anger att de följer upp barnets utveckling samt genomför ekonomiska- och verksamhetsuppföljningar. I 2001 års uppföljning var svaren mer otydliga. Viss uppföljning skedde men i vilken omfattning var oklart. Vi kan ändå konstatera att det saknas helhetssyn till exempel när det gäller hur det går för barnen i vuxenlivet.

I ett fåtal kommuner ligger uppföljningarna till grund bland annat för vidareutveckling av verksamheten, vidareutveckling på individnivå och gruppnivå. Vi kan konstatera att uppfölj-

ningar görs, men skulle önska att dessa mycket tydligare skulle ligga till grund för vidareutveckling av verksamheten och kompetenshöjning inom personalstyrkan.

Utredning av barnets placering

I 2001 års uppföljning ställde vi frågan om utredning i individuppföljningen, vilket gör att frågeställningarna inte är direkt jämförbara. I dialogen med kommunerna har vi lyft frågan och påtalat behovet av en noggrann utredning som resulterar i att socialnämnderna i respektive kommun fattar placeringsbeslut. Vi kan konstatera att samtliga kommuner i sina enkätsvar anger att kommunen beslutar om barnets/ungdomens vård och omsorg genom placeringsbeslut av socialnämnd. Vi är medvetna om att kommunerna svarat utifrån att barnen har beviljats uppehållstillstånd. Utredningarna är inte kopplade till socialnämndsbeslut när det gäller asylsökande barn och ungdomar.

Vid dialogen med Skellefteå kommun framkom att socialnämnden i kommunen inte beslutar om barnens vård och omsorg genom placeringsbeslut. Kommunen uppger som skäl att gruppboendet är underställt socialtjänsten. Frågan kommer att tas upp för diskussion i kommunen.

Sexuellt exploaterade barn

Även sexuellt exploaterade barn är en ny frågeställning för år 2002. Problematiken har uppmärksammats genom regeringens tillsättning av en arbetsgrupp med uppgift att ta fram kunskap om sexuellt exploaterade barn m.m. i Sverige.

Svaren visar på att det finns både misstankar och bevis för att barn/ungdomar har blivit sexuellt exploaterade. Det har dock varit vid något enstaka tillfälle.

Kommunerna tar även upp förekomsten av annat utnyttjande av barn såsom barnvakt/hushållshjälp, barnäktenskap, omskärelse etc.

Även här kan vi konstatera behovet av kvalitativa utredningar och kontinuerligt kvalitativa uppföljningar av placeringsbeslut.

Förbättringar i mottagandet av barn som kommer till Sverige utan legal vårdnadshavare

De problemställningar som kommunerna upplever när det gäller mottagandet av ensamkommande barn bedömer vi kan lösas när och om de förslag som Socialstyrelsen och Migra-

tionsverket med flera lämnade till regeringen i maj 2002 om ett förändrat mottagande träder i kraft.

Vi anser trots detta, utifrån lämnade förslag att det är av stor vikt att varje berörd kommun bygger upp ett visst mått av kompetens för att kunna arbeta med ensamkommande barns introduktion. Rapporten, som nämns ovan, anger också att arbetet med mottagande av ensamkommande barn bör inriktas mot en normalisering där kompetensen finns som ett normal-tillstånd i varje kommun.

Hinder och behov av regelförändringar

Liknande hinder och behov av regelförändringar anges under båda årens uppföljningar. Kommunerna tog åter upp att den statliga ersättningen för barnen upphör vid 18-årsdagen trots att det för många ungdomar kan finnas ett behov av fortsatt råd och stöd. Uppsala kommun har i projektet *Ungdomsboende med vuxenstöd* prövat en modell som slagit så väl ut att den under år 2003 kommer att ingå i den ordinarie verksamheten.

Avsaknad av mål och riktlinjer är inte lika framträdande i årets uppföljning. Däremot anser kommunerna fortfarande att nationella mål bör tas fram för verksamheten. I årets svar anger till och med några kommuner att det inte finns några hinder.

Förslag till förbättringar

I de åtta kommuner som Integrationsverket haft dialog med under två år kan vi se att utveckling sker för att förbättra förutsättningar för de ensamkommande barnens introduktion, vård och omsorg. Verket har, som tidigare nämnts, kunnat konstatera att processer tar tid. Det är viktigt att inom varje kommun diskutera hur arbetet ska läggas upp och vilka aktörer som ska ingå.

De förslag till förändringar som bearbetas inom regeringskansliet ger svar på ett antal problem- och frågeställningar. Vi anser dock, oavsett om förslaget genomförs eller ej, att varje kommun som tar emot ensamkommande barn bör arbeta utifrån följande:

- Se de ensamkommande barnen som resurser och starka individer. Lyft fram det friska i arbetet. Många barn har haft svåra upplevelser bakom sig men har med den kraft de bär inom sig stora möjligheter till utbildning och egenförsörjning.
- Se behovet av introduktion i det nya landet och arbeta in planeringen för introduktionen i vård- och omsorgsplanerna.
- Ge barnet alla vägar för att få ett eget och brett nätverk i Sverige.
- Arbeta kraftfullt med barnens möjlighet till återanknytning till vårdnadshavare och hemland. Kanske en framtid trots allt är i hemlandet. Många barn behöver få kontakter med anhöriga och hemland för att kunna gå vidare i det nya hemlandet.
- Normalisera arbetet, utred familjehemmen och barnens placering med samma förutsättningar som för alla barn i Sverige, men se dessa barns individuella behov.
- Stöd de familjehem som själva är relativt nya i Sverige eller som av andra skäl behöver stöd för att kunna vårda, fostra och vägleda en ung anhörig.

- Arbeta fram styrdokument som mål, policy och metodstöd så att arbetet kan följas upp och tjänstemän få det stöd i arbetet som behövs.
- Förankra mål- och policydokument på politisk nivå i kommunerna.
- Genomför uppföljningar och låt dessa ligga till grund för kompetensutveckling och utveckling av verksamheten.
- Bygg upp och formalisera samverkan mellan berörda aktörer inom kommunen. Eldsjälarna i arbetet får inte vara avgörande för en fungerande samverkan.
- Bygg upp en samverkan mellan kommuner framförallt när det gäller återanknytningsfrågor och kompetensutveckling bland personal.
- Hämta kunskap hos varandra³. Många kommuner är idag involverade i arbetet, det finns många goda exempel men även exempel som inte givit så gott resultat men som ändå kan vara värdefulla att dra lärdom av.

3 Integrationsverket inrättade i början av 2002 Introduktionsbanken på verkets hemsida. Där finns projektresultat, metoder med mera som kan vara av värde i arbetet. För att denna form av samverkan ska kunna ske och utvecklas är det viktigt att alla kommuner lämnar sina bidrag till Introduktionsbanken.

Litteraturhänvisning

I rapporten hänvisas till följande dokumentationer.

Andersson, Leena: *Metodhandbok för socialtjänsten – ensamkommande flyktingbarn*, Rinkeby Stadsdelsförvaltning (2001)

Barnkonventionen

FN:s flyktingkommisarie (UNHCR): *Separated Children Seeking Asylum in Europe: A programme for Action* (2000)

Grundin, Inger: *Att vara både flyktingbarn och fosterbarn* (1994)

Hessle, Marie: *The Psychological conditions for Separated Children in Sweden* (2000)

Hessle, Marie: *Unaccompanied and Asylum-Seeking Children Encounter Sweden* (2000)

Integrationsverkets stencilserie 2001:3: *Ensamkommande barn – en uppföljning av introduktionsinsatser för mottagna 1998–2000* (2002)

Integrationsverket: *Nordiskt samarbets- och informationsseminarium Angående ensamkommande barn 7–8 december 2000*

Lindgren Astrid: *Bröderna Lejonhjärta*

Migrationsverket: *Barn i utlänningsärenden* (2001)

Nestler, Zsofia: *Flyttfågeln från Afrika* (2001)

Olenmark, Gunilla Mutka, Kaj: *Introduktion av ensamma flyktingbarn i Göteborg*

Socialstyrelsen och Migrationsverket: *Förbättringar i mottagandet av barn från annat land som kommer till Sverige utan medföljande legal vårdnadshavare (s.k. ensamkommande barn)* (2002)

Utlänningsdirektoratet (UDI) Norge: *Enskilde mindreåriga asylsökare og flyktinger, nordiskt samarbets- og informasjonsseminar 20–21 augusti 2001*

Utlänningslagen (1989:529)

Utlänningsstyrelsen, Danmark: *Referat- og materialesamling fra nordisk seminar om uledsagede mindreårige asylsøgere 19–20 augusti 2002*

Wallin, Anne-Marie: *Ensamkommande unga vuxna flyktingars upplevelse av sin livssituation och välbefinnande (2002)*

Bilaga I

Förbättringar i mottagandet av barn som kommer till Sverige utan legal vårdnadshavare

Under både 2001 och 2002 års uppföljningar ställer kommunerna krav på ett antal punkter när det gäller mottagandet av ensamkommande barn. Flera av dessa beskrivningar av hinder och behov av regelförändringar bedömer Integrationsverket kan åtgärdas när och om de förslag till förändringar som lämnats kan träda i kraft. Förslagen bereds för närvarande inom regeringskansliet.

För att lättare kunna se kopplingen och helheten presenterar vi här uppdraget, problembilden och förslagen ur rapporten.

Uppdraget

Regeringens uppdrag våren 2002 till Migrationsverket och Socialstyrelsen att i samråd med Integrationsverket och Barnombudsmannen samt i samverkan med Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet och andra berörda organisationer förbättra mottagandet av barn från annat land som kommer till Sverige utan medföljande legal vårdnadshavare.

Problemen

I och med att dessa barn och unga saknar en legal vårdnadshavare i landet behöver de någon annan som bevakar deras rättigheter – socialt, juridiskt och ekonomiskt – samt någon som är ansvarig för deras vård och omsorg. Enligt föräldrabalken ska det utses en god man för utländska barn utan legal vårdnadshavare i Sverige. Kritik har riktats mot att godmansskapet inte är definierat vad gäller ansvar och mandat och inte är tillräckligt utifrån de ensamkommande barnens behov. Det har ofta tagit för lång tid för kommunerna att utse god man. Variationerna har varit stora i olika gode mäns sätt att fullgöra sina uppdrag. Statens ersättning till kommunerna för gode män under asyltiden har bokförts under »betydande extraordinära kostnader« för att kunna rymmas inom lagstiftningens ram.

Migrationsverket har enligt lagen om mottagande av asylsökande m.fl. ansvar för asylsökande, även ensamkommande barn. Det gäller bland annat kost, logi och sysselsättning. Kommunernas socialnämnder har enligt socialtjänstlagen ansvar

för alla som vistas i kommunen, med ett särskilt ansvar för barn och unga. Det har rått oklarheter i tolkningarna av hur långt Migrationsverkets ansvar för de ensamkommande barnen sträcker sig och var kommunernas ansvar tar vid. Tvister har uppstått om vilken kommun som har ansvaret för olika ensamkommande barn, dvs. vad som ska räknas som vistelsekommun – där barnet anlant, söker asyl, bor eller planerar att bo.

Kritik har riktats mot att Migrationsverkets dubbla roller i förhållande till de ensamkommande barnen inte är förenliga med barnens bästa – att utreda deras skäl att få stanna samtidigt som en förtroendefull kontakt ska byggas upp i boende och omsorg. Migrationsverket har saknat mandat att hindra släktingar eller andra att hämta barnen från anläggningarna. Kommunerna har inte alltid känt till eller inte tagit sitt ansvar att utreda de barn som bor i släktinghem eller vid Migrationsverkets anläggningar.

Kommunerna kan återsöka för sina kostnader för asylsökande och tillståndssökande hos Migrationsverket, respektive hos Integrationsverket för dem som fått uppehållstillstånd. Oklarheter och brister i ersättningssystemen har lett till tolkningstvister och skapat svårigheter i samverkan mellan myndigheter vad gäller de ensamkommande barnen.

Förslagen

Följande förslag läggs i utredningen för mottagandet av de ensamkommande barnen:

Statistik och uppföljning

Mot bakgrund av svårigheter att få fram uppgifter till kartläggningen föreslår utredningen att:

- Migrationsverket får i uppdrag att förbättra statistiken om *alla* ensamkommande barn som söker asyl och uppehållstillstånd av andra skäl, så att det går att följa utvecklingen vad gäller antalet barn som kommer, åldrar och kön, ursprungsländer, på vilka grunder de söker uppehållstillstånd, hur stor andel tillstånd som beviljas och på vilka grunder, handläggningstider, hur stor andel som har släktingar i landet m.m.
- Integrationsverket och kommunerna gör återkommande uppföljningar av de ensamkommande barnen, vad gäller återförening med föräldrar, kontaktnät här i Sverige och i hemlandet, psykisk och fysisk hälsa m.m.

Företrädare

Utredningen föreslår följande vad gäller företrädare för de ensamkommande flyktingbarnen:

1 Genomgripande *lagstiftningsförändringar* för att skraddarsy ett företrädaruppdrag för dessa barn. Ett nytt institut med företrädare för ensamkommande barn med långtgående ansvar och befogenheter föreslås.

Utredningens förslag är att regeringen överlämnar den del av rapporten som behandlar frågan om företräderskap för ensamkommande barn till den särskilde utredare som utvärderar 1995 års förmynderskapsreform.

2 *Omedelbara insatser* (som en nödlösning) i avvaktan på ovan nämnda utredning för att

- förbättra rekryteringen av gode män
- utbilda gode män
- ge vägledning om vad som bör ingå i deras uppdrag
- höja och precisera ersättningen till gode män.

Detta kan ske i samverkan mellan Svenska Kommunförbundet, Barnombudsmannen, överförmyndarnämnder samt i samarbete med frivilligorganisationer.

Utredningen föreslår att regeringen avsätter medel till ett särskilt projekt för rekrytering och utbildning av gode män.

Samverkan och ansvarsfördelning

Utredningens förslag är att staten genom Migrationsverket sluter avtal med ett antal kommuner som får i uppdrag att ansvara för mottagandet av ensamkommande barn.

Syftet är att garantera att det finns kommuner som har ett specifikt ansvar för att ta emot dessa barn. Ett antal kommuner ska få möjlighet att specialisera sig och bygga upp samlad kompetens och erfarenhet kring mottagande och utredning av ensamkommande barn. De ska skapa verksamheter och boendeenheter som är särskilt anpassade till dessa barns behov samt ha ständig beredskap för mottagande av såväl ett varierande antal barn som olika grupper av barn och unga med varierande bakgrund. En ytterligare fördel med en sammanhållen verksamhet är att den är lättare att följa upp och utvärdera.

Kommunerna med särskilt ansvar för mottagande av ensamkommande barn ska vara tillräckligt många till antalet och spridda över landet, på ett sådant sätt att det underlättar samarbetet med kommunerna där barnen finns och med Migrationsverkets regioner. Den kompetens som ska byggas upp ska motsvara de specifika svårigheter som ensamma utländska barn utan vårdnadshavare har – insikt om och erfarenhet av variationen av komplexa svårigheter och behov, mottagande i små och differentierade boendeenheter, metoder för bedömning, förtroendeskapande och stöd till släktingfamiljer/familjehem, kontaktnät med andra instanser, organisationer och hemländer m.m.

Enligt Svenska Kommunförbundets bedömning finns det ett

antal kommuner som kan vara intresserade av att åta sig att utveckla mottagandet av de ensamkommande barnen. Förbundet är också berett att medverka i rekrytering av, kontakter, utbildning och avtal med dessa kommuner.

Ett av hindren för ett gott omhändertagande har varit oklarhet om vilken kommun som är att betrakta som vistelsekommun för dessa barn. Detta löses i förslaget genom att det i första hand är de nämnda kommunerna som ska ansvara för de ensamkommande barnen i sin respektive region, *oavsett vilken kommun barnen finns i och oavsett om barnen kommit hit utan vårdnadshavare för att söka asyl eller av andra skäl*. Det gäller således även barn som när de anmäler sig till Migrationsverket, upptäcks av polisen eller någon annan instans redan bor i en annan kommun.

För de barn som väntar på familjehemsplacering eller som inte placeras i familjehem bör det i dessa kommuner finnas små boendeenheter. De ska ha personal med adekvat kompetens och beredskap för mottagande av ensamkommande barn som behöver plats. Enheterna ska i vanlig ordning stå under tillsyn av länsstyrelsen.

Under den tid som den ansvariga kommunen gör en familjehemsutredning bör barnet i regel vistas i det kommunala gruppboendet, såvida inte särskilda skäl talar för att barnet bör få bo kvar i det eventuella släktinghem där det redan finns, under det att hemmet utreds. Erfarenheten visar att detta komplicerar utredningen och att det blir svårare att flytta på barnet om hemmet bedöms som olämpligt, men det kan finnas fall där barnets behov av kontinuitet och vikten att undvika ytterligare uppbrott väger tyngre.

Dessa kommuners ansvar för att utreda, placera och på olika sätt stödja och följa upp de ensamma flyktingbarnen bör kvarstå tills det utifrån *barnets bästa* finns skäl att flytta över ärendet till en annan kommun, vilket i regel bör vara lämpligt då barnet får permanent uppehållstillstånd. Överflyttning av ärende till annan kommun bör kunna underlättas av att kommunerna får kostnadstäckning för sina insatser. En annan kommun kan också enligt överenskommelse redan från början, eller i samband med placering, ta på sig ansvaret för ett ensamkommande barn, med tillgång till konsultation från kommunen med det särskilda ansvaret och dess kompetens. Möjlighet till sådant kompetensstöd är också viktig efter överflyttning av ansvaret till en annan kommun samt efter uppehållstillstånd.

Förändringen med avtal med ett antal kommuner för mottagande av ensamkommande barn bör kunna genomföras inom ramen för 2 kap 5 § SoL, enligt vilken en kommun genom avtal kan göra tjänster åt en annan kommun. Avtal

mellan staten och kommuner har redan tidigare praktiserats som form, då Integrationsverket avtalat med vissa kommuner om gruppboende för ensamkommande barn med uppehållstillstånd.

Ersättningen för insatser för de ensamkommande barnen ska gå till den kommun som har ansvaret och de faktiska kostnaderna och inte till en annan kommun p.g.a. att barnet är folkbokfört där.

I samband med att staten avtalar med vissa kommuner om mottagandet av ensamkommande barn bör man också försäkra sig om de aktuella landstingens resurser, för bl.a. regelmässiga barnpsykiatrisk bedömning av barnens psykiska hälsotillstånd och insatser vid behov.

I kommunerna med särskilt ansvar för mottagande av ensamkommande barn bör det också finnas möjlighet att bygga upp nätverk för att underlätta samverkan med andra berörda, kring såväl generellt förebyggande som individuella insatser, t.ex. förskola/skola, barnhälsovården, barn- och ungdomspsykiatri och Migrationsverket.

Migrationsverket bör få i uppdrag att påbörja förhandlingar med kommuner som kan åta sig att avtala om ett särskilt ansvar för mottagande av de ensamkommande barnen, samt att i övrigt genomföra förändringarna.

Vidare föreslås att ansvarsfördelningen klargörs och att insatser görs för att förbättra samarbetet mellan aktuella aktörer vad gäller arbete för de ensamma flyktingbarnens återförening med sina föräldrar och deras kontakter med hemlandet. Migrationsverket bör få i uppdrag att utarbeta en plan för att i samverkan med Integrationsverket informera och stödja kommuner, gode män/företrädare och frivilliga organisationer i detta arbete. Här bör det också finnas förutsättningar för ett nordiskt samarbete.

Ersättningsfrågor

Utredningen föreslår när det gäller statens ersättning till kommuner och landsting för de ensamkommande barnen att ersättningsförordningen ändras så att:

- ersättning utgår så att den täcker de faktiska kostnaderna
- ersättning utgår till den kommun som haft de faktiska kostnaderna
- ersättning utgår för alla utländska barn utan vårdnadshavare som sökt eller avser att söka uppehållstillstånd
- ersättningen förlängs så att den täcker kostnader tills den unga fyllt 21 år.

Så långt möjligt bör ersättning utgå enligt schablon för att minska de administrativa kostnaderna för kommunernas återsökning av utgifter.

Ersättningen till kommunerna med särskilt ansvar för att

bygga upp och utveckla verksamheter och kompetens samt ha beredskap för mottagande av ensamkommande barn får avgöras i förhandlingar och avtalas i särskild ordning.

Information

Utredningen föreslår att:

- Socialstyrelsen ger ut ett nytt meddelandeblad om mottagandet av ensamkommande barn i samverkan med berörda parter
- Barnombudsmannen får särskilda medel för att i samråd med berörda parter utforma och översätta informationsmaterial till de ensamkommande barnen
- informationen sprids till kommuner, landsting och berörda myndigheter av Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet och de aktuella myndigheterna i samverkan.

Övrigt

Utredningen anser att frågan om det ska ingå i god man/företrädares uppdrag att ansöka om asyl för barnets räkning – och man därmed ska frångå idag gällande praxis – behöver belysas ytterligare och att lagstiftningen om *barns rätt att söka asyl* bör klargöras i förhållande till internationella konventioner.

Utredningen föreslår vidare att *sekretessreglerna klargörs* vad gäller god man/företrädare, socialtjänst, hälso- och sjukvård, Migrationsverket och andra aktuella myndigheter. Det är angeläget att det klargörs vilka personliga uppgifter som behöver inhämtas i ett ärende om uppehållstillstånd och därför på begäran av Migrationsverket ska lämnas ut av socialnämnden eller hälso- och sjukvården.

Informationen till ansvariga från Migrationsverket om enskilda *ensamkommande barn och unga* som finns i kommuner och landsting behöver effektiviseras så att socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens insatser kan sättas in så snart barnen uppmärksammas.

De barn och unga som söker uppehållstillstånd av anknytningskäl och ansvaret för dem behöver uppmärksammas mer. Även dessa barn är ofta i behov av god man/företrädare, har rätt att få samma krav ställda på hemmet där de ska bo som andra barn och måste erbjudas hälsoundersökning, hälsosamtal samt introduktion.

Ensamkommande ungdomar nära myndighetsåldern och deras problem behöver uppmärksammas särskilt så att de får de stödinsatser de behöver.

Barn och ungdomars *rätt till tolkhjälp* vid myndighetskontakter är grundläggande för att de ska kunna få adekvat bemötande och stödinsatser och behöver därför betonas.

Bilaga 2

ENKÄTUNDERSÖKNING ENSAMKOMMANDE BARN 2002.

Kommun:
Kommundel/stadsdel:
Ansvarig förvaltning:
Uppgiftslämnare:
Befattning:
Telefon:
E-post:

Mål, metodstöd och policy

Inledning: Under 2001 genomförde Integrationsverket en enkätundersökning i åtta utvalda kommuner om hur arbetet med introduktionen för ensamkommande barn ser ut. Resultatet visar att för merparten saknas generellt mål, policy samt metodologiskt stöd i arbetet.

Integrationsverket har i samarbetet med ett flertal centrala aktörer formulerat ett antal nationella mål om vad kommunernas introduktion skall innehålla och vad den ska leda till. Med introduktion för gruppen ensamkommande barn menas t.ex. inte bara att barnet skall få stöd i sin skolgång, utan hur de ska komma igång och finna sig tillrätta i vårt skolsystem. Etablera kontakt med olika organisationer utifrån intresse, bygga upp ett socialt nätverk av såväl vuxna som jämnåriga. Genom efterforskning få kontakt med sina föräldrar och andra närstående. Barnet har rätt till en planerad introduktion.

1. Har kommunen specifika mål för ensamkommande barn/ungdomars introduktion?

Flera svar kan anges.

- Ja, kommunen har fastlagt mål för introduktionsverksamheten
 - Ja, kommunen har gjort målen kända för berörda aktörer
 - Ja, kommunen har genomfört kompetensutveckling kring introduktionsmålen
 - Ja, på annat sätt, nämligen.....
 - Nej, kommunen har inte utvecklat specifika mål för introduktionen, p.g.a.....
-

2. Har kommunen fastställt policies för introduktionen av ensamkommande barn?

Flera svar kan anges!

- Ja, för det övergripande arbetet t.ex. familjeåterförening och bedömning av familjehem
- Ja, för stöd till familj -, släkting eller grupphem
- Ja, för arbetssätt vid bedömning av barnets olika behov, däribland behovet av särskilt stöd
- Ja, för annat, nämligen.....
- Nej, vi har inte utvecklat policies, p.g.a.....

3. Har kommunen en metod som stöd för arbetet med ensamkommande barn?

Flera svar kan anges!

- Ja, särskilt metodstöd finns för arbetet, nämligen
 - Ja, kommunen erbjuder kompetensutveckling kring arbetet med ensamkommande barn
 - Ja, på annat sätt nämligen.....
 - Nej, men en plan finns för hur metodstödet ska utvecklas som beräknas vara klar.....
-
- Nej, kommunen har inte utvecklat något metodstöd, p.g.a.....

Introduktionsperspektivet

Inledning: I den nya socialtjänstlagen regleras socialnämndens skyldighet att upprätta en vårdplan för barn som vårdas utom hemmet. När det gäller vårdplan för ensamkommande barn, bör vårdplanen även omfatta en introduktionsplan som tar upp på vilket sätt socialnämnden och familjehemmet ska underlätta barnets/ungdomens integration i det svenska samhället.

4. Hur säkerställer kommunen att introduktionsperspektivet finns med i mottagandet av ensamkommande barn?

- genom vårdplanen på familjehemsenheten/socialkontoret
- genom en kombinerad vård och introduktionsplan
- genom en särskild introduktionsplan
- på annat sätt, nämligen.....

5. Vem ansvarar för ovanstående plan/planer och dess/deras revidering?

Fyll i vilken typ av plan; enligt fråga 4, som det gäller. Flera svar kan anges!

- socialsekreteraren, typ av plan.....
- familjehemssekreteraren, typ av plan.....
- flyktingsamordnaren, typ av plan.....
- den unge själv, typ av plan.....
- gode mannen, typ av plan.....
- annan, nämligen.....
typ av plan.....

6. Vilka är delaktiga i planering av barnets/ungdomens introduktion?

Flera svar kan anges!

- socialsekreteraren
- familjehemssekreteraren
- flyktingsamordnaren
- barnomsorg/skola
- föreningslivet
- den unge själv
- gode mannen
- annan nämligen.....

Samverkan

Inledning: Kommunerna har ansvar för att barnet under introduktionen får ett bra stöd för att knyta nätverk till olika delar inom samhället så att barnet t.ex. får en meningsfull fritid och kan utveckla egna fritidsintressen, att barnet genom efterforskning får kontakt med sina föräldrar och andra närstående.

7. Har kommunen utvecklat samverkan med myndigheter och organisationer.

- Ja, med följande:.....
- Nej

8. Hur säkerställs samverkan med myndigheter och organisationer?

Flera svar kan anges!

- Genom en lokal överenskommelse
- Genom en regional överenskommelse
- På annat sätt, nämligen.....
- Kommunen har inte säkerställt någon samverkan, p.g.a.....

Gode män

Inledning: En viktig aktör i barnets/ungdomens liv är den gode mannen, då han har en särskilt ställning att tillvarata den unges rättigheter. Att vara god man är en grannliga uppgift som kräver såväl allmän kunskap som empatisk förmåga.

9. Vilken strategi har kommunen för att rekrytera gode män till ensamkommande barn?

- Genom överförmyndaren
 Genom organisationslivet
 På annat sätt, nämligen.....

10. Hur säkerställer kommunen gode människors behov av kompetensutveckling i arbetet med ensamkommande barn?

.....

11. Vem tillvaratar barnets rättigheter om god man inte utsetts?

- Familjehemssekreteraren
 Socialsekreteraren
 Annan av kommunen utsedd, nämligen.....
 På annat sätt, nämligen

Uppföljning – ensamkommande barn

Inledning: En strukturerad uppföljning av såväl barn som verksamhet ger kunskap om vilka insatser som bör sättas in för barn/ungdom, i form av stöd till familjen och kompetensutveckling för gode män och personal.

12. Vilken typ av uppföljning görs?

Flera svar kan anges!

- ekonomisk uppföljning
 verksamhetsuppföljning
 uppföljning av barnens utveckling
 annan uppföljning, nämligen.....
 ingen uppföljning görs p.g.a.

13. Vem ansvarar för uppföljningen?

Flera svar kan anges!

Uppföljning av	Socialchefen	Ansvarig verksamhetschef	Annan
Ekonomi	☐	☐	nämligen:
Verksamhet	☐	☐	nämligen:
Barnets utveckling	☐	☐	nämligen:
Annat	☐	☐	nämligen:

14. Hur används resultatet av uppföljningarna för att utveckla arbetet?

.....

Utredning

Inledning: Ett barn får inte utan Socialnämndens medgivande tas emot för stadigvarande vård och fostran i ett enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon som har vårdnaden om honom eller henne. Det har framkommit att många kommuner använder förenklade utredningar vid placering av ensamkommande flyktingbarn.

15. Hur beslutar kommunen om barnets/ungdomens vård och omsorg?

- Genom medgivandeutredning
 Genom placeringsbeslut av socialnämnd
 På annat sätt, nämligen.....

Sexuellt exploaterade barn

Inledning: Regeringen har tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att ta fram kunskaper om sexuellt exploaterade barn m.m. i Sverige. Vid en hearing gavs några exempel på barn som är i riskzonen för att hamna i sexuell exploatering och det är bl.a. ensamkommande barn/ungdomar.

16. Har kommunen några misstankar om att barnen blir/ har blivit sexuellt exploaterade?

- Ja
 Nej
 Frågan har inte varit aktuell i kommunen.

Om ja:

vilka åtgärder vidtager ni?.....

17. Har kommunen några bevis för att barnen blir/ har blivit sexuellt exploaterade?

- Ja
 Nej
 Frågan har inte varit aktuell i kommunen.

Om ja,

vilka åtgärder vidtager ni?.....

Socialstyrelsens rapport

Inledning: Regeringen gav under våren 2002 i uppdrag till Migrationsverket och Socialstyrelsen att i samverkan med flera aktörer förbättra mottagandet av barn från annat land som kommer till Sverige utan medföljande legal vårdnadshavare. En rapport kom den 1 juni 2002.

18. Är socialstyrelsens rapport och dess innehåll känd i kommunen?

- Ja
 Nej

19. Kan förslagen i rapporten påverka till en utveckling av mottagandet av barnen?

- Ja, speciellt förslagen om.....
 Nej, skälet till detta är.....

Hinder och möjligheter

Inledning: I enkätundersökningen under 2001 togs det upp ett antal hinder för introduktionen av ensamkommande barn bl.a. avsaknad av måldokument och riktlinjer för verksamheten, behov av metodutveckling/fortbildning av personal.

20. Finns det generella hinder i introduktionen?

Ja, nämligen.....

Nej

21. Finns det behov av regelförändringar?

Ja, nämligen.....

Nej

Lokala överenskommelser

Inledning: Integrationsverket medverkar till att starta upp processer som leder till att det tecknas regionala och lokala överenskommelser mellan aktuella aktörer för arbetet kring introduktionen. Dessa överenskommelser bygger på den centrala överenskommelsen som tecknats mellan Arbetsmarknadsverket, Integrationsverket, Migrationsverket, Skolverket och Svenska Kommunförbundet.

22. Har kommunen lyft in barn/ungdomars introduktion i processen kring det lokala överenskommelse arbetet?

Ja, genom att.....

Nej

Om ja,

vilka barn och ungdomar gäller det?

Flera svar kan anges!

Ensamkommande barn och ungdomar

Barn med vårdnadshavare